

JUSTYNA KOBUS, BŁAŻEJ OSOWSKI
Poznań

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI *GWARA I TEKST*
(KRAKÓW, 27–28 WRZEŚNIA 2013)

W dniach 27–28 września 2013 r. odbyła się w Krakowie międzynarodowa konferencja naukowa *Gwara i tekst* zorganizowana przez Katedrę Historii Języka i Dialektologii Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W zabytkowych wnętrzach Collegium Maius UJ, w Sali Librarii, konferencję otworzyła Dziekan Wydziału Polonistyki UJ prof. dr hab. Renata Przybylska, po czym wygłoszono pięć referatów w ramach obrad plenarnych. Prof. dr hab. Halina Pelcowa (UMCS) przedstawiła referat *Tekst gwarowy – oral history w perspektywie etnolingwistycznej*, w którym przedmiotem rozważań uczyniła wypowiedź gwarową jako formę przekazu wydarzeń z przeszłości, zaznaczając perspektywę etnolingwistyczną i kulturoznawczą; prof. dr hab. Halina Kurek (UJ) w wystąpieniu *Tożsamość kulturowa polskiej wsi w epoce globalizacji i przemian społeczno-ekonomicznych* zwróciła uwagę na przemiany kulturowe zachodzące na współczesnej polskiej wsi, którym ulega m.in. dotychczasowa tradycja; prof. dr hab. Jerzy Sierociuk (UAM) w referacie *Gwara jako język/mowa środowiska oralnego*, adaptując koncepcję Waltera Onga do warunków językowych polskiej wsi, skupił się m.in. na kwestii międzypokoleniowego przekazu gwary; prof. dr hab. Halina Karaś (UW) przedstawiła *Założenia ogólne planowanego Korpusu Gwar Polskich*, m.in. podstawę materiałową, zasady doboru źródeł, konstrukcję Korpusu oraz możliwości jego wykorzystania, zaś w referacie *Pamięć i zapomnienie w narracji autobiograficznej* prof. dr hab. Janiny Labochoy (UJ) zwrócono uwagę na środki wyrażania narracyjnego procesu przywoływania wspomnień oraz stylistyczne i genologiczne aspekty badania tekstów autobiograficznych.

Pozostała część pierwszego dnia konferencji odbywała się w dwóch sekcjach w siedzibie krakowskiej polonistyki przy ul. Grodzkiej 64. W sekcji A wygłoszono referaty poświęcone gwarze wykorzystywanej w kontekście przeniesionym (literaturze, prasie, reklamie), natomiast w sekcji B – referaty poświęcone gwarze funkcjonującej w swym naturalnym środowisku.

Prof. dr hab. Maria Pająkowska-Kensik (UKW) w referacie *Gwara kociewska we współczesnych tekstach Pomierania* przedstawiła funkcjonowanie wspomnianej gwary w tekstach stylu dziennikarskiego, prof. dr hab. Maciej Mączyński (UP) przedstawił *Gwa-*

reę podhalańską z perspektywy miłośników *Tatr* przełomu XIX i XX wieku (np. Matlakowskiego, Witkiewicza, Pawlikowskich, Eljaszów Radzikowskich), dr Zofia Kubiszyn-Mędrała (UJ) w wystąpieniu *Ludowy tekst artystyczny jako źródło poznania gwary (na przykładzie „Wesela hoczowskiego...”)*, poświęconym analizie rękopisu utworu scenicznego z 1. połowy XX wieku, skoncentrowała uwagę przede wszystkim na odtworzeniu językowo-kulturowego obrazu społeczności wiejskiej i rodziny na tle obrzędu weselnego wsi hoczowskiej.

Dr Anna Mlekołaj (PPWSZ Nowy Targ) w referacie „*Gwarom sie nie ino godo*”. *O potencjale literackim gwary podhalańskiej* przedstawiła zagadnienie zasygnalizowane w podtytule wystąpienia na przykładzie trzech redakcji Sabalowej bajki o śmierci oraz tekstów tworzonych przez autochtonów. Podobną problematykę poruszył również mgr Michał Przywara (Uniwersytet Ostrawski) w *Twórczości gwarowej we współczesnej literaturze Śląska Cieszyńskiego*.

Stylizacji gwarowej w literaturze poświęcone były również wystąpienia mgr Joanny Kulczyńskiej z UJ (*O tym jak się „słonko tyrtoli”*. *Gwara sandomierska w poezji Stanisława Młodożeńca*) oraz mgr Katarzyny Staniszewskiej-Kogut z UP (*Wiersze Józefa Gary jako wilamowicki tekst gwarowy*), natomiast na wykorzystanie gwary w środkach masowej komunikacji zwróciły uwagę dr Monika Kresa z UW (*Między kiczem a autentyzmem – stylizacja na gwary podlaskie w serialu „Blondynka” (reż. Maciej Gronowski)*), która analizowała wypowiedzi wybranych bohaterów wspomnianego serialu, oraz mgr Ilona Gumowska z UMCS (*Gwara w reklamie – sposoby i funkcje wykorzystania gwary w tekstach reklamowych*), która z kolei przedstawiła sposoby wykorzystania gwary w tekstach reklamowych oraz funkcje, jakie dialektyzacja w nich pełni.

Sekcja o gwarze w jej środowisku pierwotnym zawierała referaty zróżnicowane tematycznie. Dr Tomasz Kurdyła (UJ), starając się odpowiedzieć na pytanie *Style czy odmiany polszczyzny ludowej?*, przedstawił własną koncepcję zróżnicowania odmian językowych polszczyzny. Pozostali referenci przedstawiali zagadnienia szczegółowe:

- leksykalne – doc. Наталя Хібеба z Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Franki w referacie *Диференціація назв наречених відносно до етапів у текстах про весілля на Бойківщині* zapoznała słuchaczy z określeniami kobiet i mężczyzn z pola semantycznego wesele, zaś mgr Ирина Бакланова z Rosyjskiej Akademii Nauk w Sankt Petersburgu (*Особенности номинации женских украшений в севернорусских говорах*) przybliżyła leksykę związaną z kobietą biżuterią i ozdobami;
- fonetyczne: dr Justyna Garczyńska (UW) przedstawiła *Analizę akustyczną samogłosek w gwarze kurpiowskiej*, zaś mgr Katarzyna Potępa (UJ) – *Realizację zmiennej (â) w polszczyźnie mówionej inteligencji wiejskiej (na przykładzie Podola-Górowej k. Gródka nad Dunajcem)*;
- frazeologiczne: mgr Ewa Leśniak (UP) zapoznała słuchaczy z *Powiedzeniami i przysłowiami gwarowymi we wsi Przyszowa funkcjonującymi do dziś*, grupując je wg tematyki.

Dr Anna Piechnik-Dębic z UJ przybliżyła gwarę zakliczyńską w wystąpieniu *Elementy gwarowe w miesięczniku „Głosiciel” na tle kultury regionu*, natomiast mgr Anna Łucarz (UKW) – gwarę kociewską i jej znajomość wśród informatorów zróżnicowanych wiekowo w *Jo, tera je rychtych – masakra – gwara kociewska wczoraj i dziś*.

Drugi dzień konferencji (tj. 28 września 2013 r.) rozpoczęły obrady w trzech sekcjach.

W sekcji A referaty wygłosili: dr Jan Fellerer (Uniwersytet Oksfordzki), *Miejska gwara lwowska do 1914 roku – źródła i problemy badawcze* – w referacie poddano analizie materiały polsko- i ukraińskojęzyczne, pochodzące z lwowskiego sądownictwa karnego z około 1900 roku, opisując na ich podstawie złożoność języka lwowian pochodzących z mniej wykształconych warstw społecznych (wskazano elementy lokalnej gwary i inne cechy wielokulturowe). Dr Katarzyna Czarnecka (IJP PAN, Warszawa) w referacie *Tekst literacki jako źródło informacji o nieistniejącej już gwarze kresowej* (Andrzej Mularczyk, „Každy żyje jak umie”) dowodziła na podstawie materiałów zebranych od przesiedleńców z Podola, że w języku powieści możemy mieć do czynienia z autentyczną gwarą kresową. Mgr Beata Bednářová (Uniwersytet Ostrawski) przedstawiła *Dialekt polski na Syberii* – jego dzisiejszy stan na podstawie materiałów uzyskanych od Polaków przesiedlonych na Syberię pod koniec XIX w. i na początku XX w., zaś mgr Ekaterina Popova (Uniwersytet Ostrawski) w referacie *Polskie gwary Syberii: gwara mieszkańców polskojęzycznych wsi w Buriacji i Chakasji* prezentowała w ujęciu porównawczym uwagi dotyczące sytuacji językowej, cech gwary, tła historycznego i kulturowego i in., w oparciu o współczesne materiały zebrane we wsi Wierszyna w obwodzie irkuckim i Aleksandrowka w Chakasji.

W sekcji B prelegentami byli: dr Maciej Rak (UJ), *Tekst gwarowy w świetle statystyki leksykalnej (na materiale podhalańskim)* – w referacie dokonano analizy trzech stylów w gwarach podhalańskich (potocznego, artystycznego i literackiego) pod kątem statystycznym (m.in. bogactwo słownictwa, powtarzalność haseł, struktura gramatyczna tekstów, najczęstsze hasła i stopień koncentracji słownictwa), przy wykorzystaniu współczesnych narzędzi korpusologii dostępnych w Internecie (programy Wordle, AntPConc, WordSmith Tools); referent wykazał różnice między stylami artystycznym i literackim; dr Beata Ziajka (IJP PAN, Kraków), *Konceptualizacja dziecka w języku mówionym mieszkańców wsi* – referentka omówiła zmianę statusu dziecka w rodzinie dawniej i obecnie na podstawie zmian widocznych w języku familijnym (w wyborze form adresatywnych, jak i samym sposobie konstruowania wypowiedzi skierowanych do dzieci); dr Iwona Bielińska-Gardziel (IS PAN, Warszawa), *Wartościowanie członków rodziny w słownikach gwarowych i ustnych przekazach* – referentka zaprezentowała (na materiale współczesnym zebranych w terenie oraz na podstawie materiałów ze słowników gwarowych) motywacje powstawania pozytywnych i negatywnych stereotypów ról rodzinnych odzwierciedlających się w językowych wykładnikach wartościowania poszczególnych ról; dr Monika Buława (IJP PAN, Kraków), *Zagadnienia aksjolingwistyczne w dialektologii – stan i perspektywy badań* – w referacie przedstawiono zagadnienia związane z wartościami i wartościowaniem, które stały się już obiektem zainteresowania dialektologów (referentka zaprezentowała swoje rozważania nad możliwościami i perspektywami prowadzenia badań aksjolingwistycznych na materiale gwarowym, zwłaszcza na poziomie tekstu); mgr Tomasz Jelonek (UJ), *Miejsce i funkcja mikrotoponimów w polszczyźnie mówionej mieszkańców wsi (na przykładzie mikrotoponimii Truskolas i wsi okolicznych w powiecie kłobuckim)* – referent przedstawił sposoby tworzenia i rozpowszechniania nazw terenowych oraz ich funkcje (lokalizowanie, identyfikowanie oraz charakteryzowanie nazwanych obiektów fizjografii terenu) w mowie mieszkańców wsi powiatu kłobuckiego na materiale współczesnym (eksploracje 2011–2013).

Zaś w sekcji C zaprezentowali swoje referaty: dr Maria Trawińska (IS PAN, Poznań), *Cechy gwarowe w świetle kursywy gotyckiej* – referentka przedstawiła problemy związane z odczytaniem kursywy gotyckiej w zabytkach języka polskiego; zauważyła, że współwy-

stępowanie łaciny z zapiskami polskimi rodzi pytania w kwestii odczytu, czy te same cechy pisma można uznać za poświadczenia graficzne (w łacinie), czy fonetyczne (w zapiskach polskich); dr Błażej Osowski (UAM), *Wielkopolskie słownictwo gwarowe w kontekście historycznym* – referent zaprezentował analizy XVIII-wiecznych inwentarzy dóbr szlacheckich z Wielkopolski pod kątem słownictwa związanego z realiami wiejskimi, wybrane przykłady zostały skonfrontowane ze stanem XX-wiecznym i współczesnym w celu określenia stanu tejże leksyki (ciągłości lub jej braku); mgr Konrad K. Szamryk (UwB), *Dialektyzmy w kazaniach księdza Krzysztofa Kluka oraz w mowie mieszkańców Ciechanowca i okolic* – w referacie przedstawiono wyodrębnioną z XVIII-wiecznych kazań Krzysztofa Kluka leksykę kwalifikowaną jako gwarowa oraz odniesiono ją do języka Ciechanowca i okolic (do przykładów zaczerpniętych ze źródeł o charakterze historycznym); dr Justyna Kobus (UAM), *Opis statyczny czy dynamiczny fleksji gwarowej – rekonans badawczy* – referentka omówiła kluczowe problemy związane z opisem fleksji gwarowej, zadając pytanie o sposób opisu tej części systemu językowego w gwarach wielkopolskich – opis statyczny (podporządkowany wymogom paradygmatycznym) czy dynamiczny (statystyczny, ukazujący procesy zachodzące w obrębie fleksji); mgr Oksana Zakhutska (UW) i mgr Ludmiła Januszewska (IJP PAN, Warszawa), *Osobliwości stylistyczne polszczyzny mówionej na Ukrainie za Zbruczem (na przykładzie polszczyzny szlacheckiej i chłopskiej wybranych wsi)* – referentki przedstawiły wyniki badań terenowych prowadzonych wśród Polaków żyjących na Ukrainie we wsiach szlacheckich i chłopskich, pod kątem osobliwości stylistycznych, wskazujących na różnice między mową szlachty i chłopów.

Po obradach w sekcjach odbyły się obrady plenarne. Referaty wygłosili: prof. dr hab. Józef Kaś (UJ), *Gwara w słowniku gwarowym* – referent omówił problemy związane z konstrukcją hasel w słownikach gwarowych, szczególną uwagę poświęcając przykładom użycia (cytatom) i sposobowi ich zapisu, uzależniając stopień standaryzacji zapisu od celu konstruowania słownika; doc. Наталія Хобзей (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Lwów), *Текст як ілюстрація діалектного словника* – w referacie przedstawiono problemy związane z konstruowaniem artykułów hasłowych w słownikach gwarowych w części dotyczącej podania przykładów użycia, często bowiem kartoteki nie zawierają kontekstów nadających się do zamieszczenia w słowniku, rozwiązaniem jest więc tworzenie własnych kontekstów; doc. Тетяна Ястремська (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Lwów), *Текст як джерело дослідження діалектної системи* – w referacie zilustrowano zalety płynące z badania różnych poziomów systemu dialektalnego w oparciu o teksty dialektologiczne (najbogatsze źródło dla analiz systemowych); prof. dr hab. Bogusław Wyderka (UO), *Problemy teoretyczne współczesnej dialektologii* – w referacie podjęto próbę poszerzenia i zdefiniowania siatki podstawowych terminów uwzględniających nowe zjawiska komunikacyjne, szczególny nacisk referent położył na definiowanie pojęć związanych z interdialektem, nowymi dialektami mieszanymi itd.; dr hab. Kazimierz Sikora (UJ), *Incipit w dialogicznym tekście gwarowym* – w referacie zaprezentowano liczne przykłady formuł rozpoczynających wypowiedzi w dialogach pisanych gwarą i pieśniach ludowych, referent scharakteryzował materiały z różnych regionów Polski oraz kresów południowo-wschodnich.

Konferencję zamknęli organizatorzy, dr hab. Kazimierz Sikora i dr Maciej Rak. W podsumowaniu konferencji dr M. Rak podał krótką statystykę co do liczby wygłoszonych re-

feratów (35) i reprezentowanych ośrodków naukowych (18), m.in.: Instytut Języka Polskiego PAN w Krakowie, Instytut Języka Polskiego PAN w Warszawie, Instytut Sławistyki PAN w Poznaniu, Instytut Sławistyki PAN w Warszawie, Lwowski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki, Narodowa Akademia Nauk Ukrainy we Lwowie, Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, Rosyjska Akademia Nauk w Sankt Petersburgu, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Oksfordzki, Uniwersytet Ostrawski, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet w Białymstoku, z 5 państw: Czechy, Polska, Rosja, Ukraina, Wielka Brytania. Dr hab. K. Sikora podkreślił wysoki poziom wygłoszonych referatów, a następnie podziękowaniami za udział zamknął konferencję.

